

Woensdag 28 juli 1915 – ochtendeditie

Parijs, 27 juli. Officieel bericht van hedenmiddag:

De beschieting van Veurne en Oostduinkerke is door de Fransen vergolden met een beschieting van de Duitse kantonnementen te Westende en Middelkerke.

Men meldt ons uit Oostburg:

Het hevige schieten op het westelijk front in de richting van de IJzer duurt nu reeds 24 uur en wordt op dit ogenblik van posten (dinsdagmiddag 5 uur) nog steeds voortgezet. Nu en dan worden zeer zware ontploffingen gehoord. In de nacht van maandag op dinsdag heeft het geschut geen ogenblik gezwegen, somtijds was het of met de zware stukken geschut snelvuur afgegeven werd, zo kort op elkaar vielen de schoten. Ook werd langs het front het luchtruim telkens helder verlicht door zoeklichten en lichtkogels.

Het Duitse gezantschap bericht:

Steeds opnieuw treft men in de pers de geruchten aan, dat de naar hun vaderland terugkerende Belgen zonder onderscheid door de Duitsers als krijgsgevangenen worden behandeld. De werkelijke toestand is deze, dat allen, ook de jonge mannen, die de dienstplichtige leeftijd hebben bereikt en die geschikt zijn voor de dienst, ongemoeid kunnen terugkeren en slechts onder toezicht van de aanmeldingsbureaus staan. Degenen echter, die bij het begin van de veldtocht deel van het Belgische leger uitmaakten, maar in burgerkleren naar Nederland vluchtten (meestal voor de val van Antwerpen), moeten, voor het geval zij naar België terugkeren, volgens een verordening van het ministerie van oorlog als krijgsgevangenen worden behandeld. Deze verordening slaat niet op de terugkeer van de gewezen Belgische soldaten, die door hun leger,

als voor de dienst onbruikbaar, zijn ontslagen. Deze lieden kunnen ten allen tijde naar België terugkeren en blijven hier – hoewel onder toezicht – in vrijheid, voor zover zij volgens oordeel van een Duitse officier van gezondheid voor altijd ongeschikt tot militaire diensten zijn.

Van Belgische zijde.

De Belgische regering heeft een zeer uitvoerig protest gericht tot de Nederlandse regering betreffende een nieuwe schending door Duitsland van de oorlogsgebruiken, van de door de gehele wereld erkende beginselen van het volkenrecht en van de bepalingen van het verdrag van Den Haag.

Wegens de uitgebreidheid van het stuk moet voorlopig met deze korte mededeling worden volstaan.

Woensdag 28 juli 1915 – avondeditie

Smokkelaars gedood.

Van de Noord-Brabantse grens:

Hedenacht zijn nabij Stabroek 2 brievensmokkelaars op een contactmijn gelopen en onmiddellijk gedood.

Gisteravond zijn er te Sas van Gent 16 vliegtuigen in de richting Oostende voorbijgegaan.

Een protest van de Belgische regering.

Gelijk reeds met een enkel woord in ons ochtendblad is gemeld, heeft de Belgische regering tot de Nederlandse regering een protest

gericht inzake een nieuwe schending, door Duitsland, van de oorlogsgebruiken, van de beginselen van het volkenrecht en van de bepalingen van de Regeling van Den Haag.

Dit protest, ons verstrekt door het Belgische gezantschap te 's Gravenhage, is vervat in de volgende

Nota.

Artikel 52 van de regeling betreffende de wetten en gebruiken van de landoorlog, zijnde een aanhangsel tot het 4^e verdrag van Den Haag, verbiedt de bezetter van het land bij de gemeenten of bij de bewoners van het bezette gebied opvorderingen in natura te doen of van hen diensten te eisen van die aard, dat zij voor de bevolkingen de verplichting meebrengen om deel te nemen aan de krijgsverrichtingen tegen hun vaderland.

Deze bepaling wordt stelselmatig miskend door de Duitse overheid in België, die van alle middelen van pressie en dwang, waarover zij beschikt, gebruik maakt om onze bevolkingen te noodzaken arbeid te verrichten ten dienste van de legers.

Sedert het begin van de vijandelijkheden heeft zij menigmaal de bewoners gedwongen tot hulp bij het aanleggen van loopgraven. Dezelfde dwang wordt uitgeoefend ten aanzien van industriële arbeid. Heden ten dage stellen de Duitsers voornamelijk pogingen in het werk bij de spoorwegarbeiders. Er in slagend dezen hun werk te doen hervatten, zouden zij zeer vele Duitsers (een legerkorps vertegenwoordigend) vrij krijgen, die zij nodig hebben voor de dienst van het vervoer op de lijnen van het Belgische net; zij zouden bovendien het verkeer en het troepenvervoer op dat net aanmerkelijk in de hand werken, daar zich, wegens de onervarenheid van het Duitse personeel, ook ongevallen hebben voorgedaan, die

hen noodzaken tot een slechts onvolkomen gebruik van ons net, en meer bepaaldelijk van de in hellende richting aangelegde lijnen.

De spoorwegarbeiders die zich rekenschap hebben gegeven van de aard der diensten, welke men van hen vraagt, weigeren sedert elf maanden met kracht en macht, en ondanks hun slechte materiële toestand, om de Duitse autoriteiten hun medewerking te verlenen. Niet alleen bieden zij weerstand aan de meest verleidelijke loonaanbiedingen (te Luik bood men aan de machinisten, vertrouwd met de hellende lijn van Hautpré tot 50 frank per dag aan) maar bovendien laten zij zich de schandelijkste vervolging welgevallen, liever dan indirect tegen hun vaderland te dienen. Die vervolging strekt zich over geheel België uit. Heeft de heer Hulzebusch, secretaris-generaal te Brussel van de keizerlijke Duitse spoorwegen niet verklaard dat hij er door middel van uithongering in zou slagen (door de steuncomités te beletten hen te helpen) onze arbeiders overal te dwingen tot arbeid aan de wegen en in de arsenalen? Wij zijn in het bezit van nauwkeurige inlichtingen omtrent de incidenten die zich hebben voorgedaan te Luttre en te Mechelen.

Te Luttre. Einde april hebben de Duitse autoriteiten vooreerst een dertigtal arbeiders van de centrale werkplaats en van de remise te Luttre bijeengeroepen en hun verzocht hun werk weer op te vatten onder belofte van hoge lonen. Men bood de gewone arbeiders 5, 6 en 7 mark, de machinisten tot 20 mark per dag aan. Daar de arbeiders krachtig weigerden, lieten de Duitsers hen in wagons opsluiten, verklarend dat zij er niet uit zouden komen alvorens zij zouden willen werken. Vergeefse moeite.

Na verloop van verscheidene dagen, deelde men hen mee dat zij naar Duitsland zouden gebracht worden en dat zij gedwongen zouden worden, daar zonder betaling te werken. Terzelfder tijd waarschuwde men de gezinnen, in de hoop dat deze tussenbeide

zouden komen. Dit gebeurde echter niet en de volgende ochtend, toen de trein zich in beweging zette, riepen de gevangenen arbeiders en de bevolking, die in groten getale in de omtrek van het station was te hoop gelopen, met alle macht: "Leve België!"

De trein ging niet verder dan tot Namen en de arbeiders werden vrijgelaten; enige dagen daarna werd een nieuwe poging ondernomen. De Duitsers lieten gewelddadig een honderdtal arbeiders bijeenkomen in de eetzaal van de werkplaats en een Duitse officier vroeg hen, aanvankelijk beleefd, het werk te hervatten. Tegenover hun algemeen stilzwijgen, dreigde hij hen naar Duitsland te zullen zenden. Hij voegde er aan toe: "Jullie behoeven voor de toekomst niet bezorgd te zijn; de Kommandantuur zal u een stuk ter hand stellen, waarin vastgesteld wordt dat gij de arbeid slechts gedwongen en daartoe genoodzaakt hervat hebt; wie het aanneemt doe twee stappen voorwaarts." Alle arbeiders deden een stap achterwaarts onder de uitroep: "Leve België! Leve onze soldaten!"

Tengevolge van deze feiten werd de heer Kessler, directeur van de centrale werkplaats van Luttre, te Brussel de 10^e mei gearresteerd. Overgebracht naar de gevangenis van Charleroi, liet men hem op stro slapen en bracht hem woensdag, de 12^e, onder geleide naar de werkplaats te Luttre, waar men eveneens reeds een groot aantal werklieden had bijeengebracht. In die tussentijd was aan ieder dezer een geschreven verklaring uitgereikt, waarin zij met gevangenschap in Duitsland bedreigd werden, als zij weer weigerden te arbeiden. Uitgenodigd om het personeel hun werk te doen hervatten, antwoordde de heer Kessler dat hij de eed van trouw aan de koning had afgelegd en dat hij geen meenedige zou worden.

Hij voegde er aan toe, dat de meesterknechten door dezelfde eed gebonden waren. Men verzocht hem toen de werklieden tot arbeiden aan te sporen, onder belofte dat zij slechts zouden te

maken hebben met locomotieven bestemd voor handelsvervoer. De heer Kessler bepaalde zich er toe de hem gedane mededeling over te brengen, er bijvoegend dat hij aan het personeel het oordeel liet over hetgeen het geweten hen voorschreef. Niemand stemde toe in hervatting van de arbeid. Niemand stelde overigens vertrouwen in de Duitse belofte, die reeds gelogenstraft werd door het soort van locomotieven dat in de werkplaats tot het ondergaan van herstellingen aanwezig was.

Tengevolge van deze voorvallen bleef de heer Kessler in de gevangenis te Charleroi. Een rekenplichtig ambtenaar de heer Gheslain en een klerk, de heer Menin, worden daar eveneens gevangen gehouden. Honderdnegentig werklieden werden naar Duitsland gezonden; een zestigtal anderen werden de 5^e juli nog gearresteerd.

Te Mechelen deden de Duitse autoriteiten het gemeentebestuur sommeren tot inlevering van de lijsten van het personeel der centrale werkplaatsen. Nadat de stad geantwoord had dat zij ze niet bezat, daar zij niets te maken had met het spoorwegbestuur, volhardden de Duitsers bij hun eis en bedreigden zij de stad met een boete van tienduizend mark, als de lijst niet binnen 24 uur was overgelegd. De burgemeester liet toen een kennisgeving aanplakken waarbij de aan de spoorweg verbondenen werd kennis gegeven dat de Duitse autoriteiten hen uitnodigden zich te vervoegen op het bureau van de Duitse ingenieur, belast met het beheer der werkplaatsen.

Deze oproep bleef zonder gevolg. Het gemeentebestuur werd daarop door de Duitsers genoodzaakt om, naar de aanwijzingen van de registers van de burgerlijke stand, de lijst der aan de spoorweg verbondenen samen te stellen en deze laatsten, ten getale van 500, werden door gewapende soldaten in hun woningen opgevorderd en naar de werkplaatsen gevoerd. Ten einde hen te nopen tot arbeiden

sloot men hen op, met verbod om naar hun huis terug te keren; de vrouwen en kinderen kwamen hun eten brengen. De directeur, de heer Degraux, onderging eveneens een hechtenis van 10 dagen. Daar de werklieden weigerden aan het werk te gaan, namen de Duitsers wraak op de gehele bevolking. Totdat de arbeiders zich zouden hebben onderworpen, mocht niemand na zes uur 's avonds meer uitgaan. Bovendien zou de stad, op bevel van generaal von Bissing vanaf 30 mei, afgesloten worden; men kon er in noch er uit. Gedurende verscheidene dagen heerste er een schrikbewind. Een heftig incident had zelfs aan de poorten van Mechelen plaats op de dag dat kardinaal Mercier, die zich naar Brussel moest begeven, de stad uit wilde. Alle vreesaanjagende middelen bleven vergeefs. Geen enkele spoorwegaarbeider heeft het werk hervat.

Te Zwevegem. Soortgelijke voorvallen als te Mechelen hadden ongeveer terzelfder tijd te Zwevegem bij Kortrijk plaats, waar de omvangrijke ijzerdraadfabriek van de heer Bekaert staat. Toen de Duitsers de 8^e juni er prikkeldraad wilden doen vervaardigen voor de verdediging van hun loopgraven, weigerden de 360 werklieden aan het werk te gaan. Onmiddellijk werden de burgemeester, de heer Troye, de heer C. Claes, gemeentesecretaris, en de senator van de Venne gearresteerd en naar Kortrijk overgebracht.

De burgemeester werd 's avonds weer in vrijheid gesteld. De 10^e juni werd in het dorp bekend gemaakt dat binnen 24 uur het werk moest hervat zijn, anders zouden zware straffen worden opgelegd. Op de hernieuwde weigering der werklieden, werd Zwevegem door een troepenkorps omgeven en, evenals Mechelen, van de buitenwereld afgesloten, met verbod aan iedereen om de stad in of uit te gaan, zelfs om de bevolking van levensmiddelen te voorzien. Geen enkel voertuig of rijwiel mocht zich bewegen. Het vervoer per kar van levensmiddelen werd verboden.

De 11^e moesten alle bewoners boven de 15 en beneden de 45 jaar zich aanmelden ten stadhuize. Werklieden werden met geweld naar hun werkbanken gebracht. Tegenover hun hardnekkige weigering, ondanks de meest brutale dwang, werd de onderdrukking verscherpt; 61 werklieden werden naar de gevangenis te Kortrijk gebracht. De 16^e juni werden hun vrouwen insgelijks daarheen gebracht. Onderweg werden zij schandelijk mishandeld. De burgemeester van Zwevegem werd genoodzaakt tot aanplakking van de volgende proclamatie:

“Dhr. von de Knesebeck, 1^e luitenant van het etappecommando, noodzaakt de burgemeester van Zwevegem, om de werklieden van de ijzerdraadfabriek van de heer Bekaert uit te nodigen de arbeid voort te zetten en hun uiteen te zetten dat het hier gaat om een levenskwesitie voor de gemeente. De arbeiders kunnen gerust zijn ten aanzien van het feit dat zij na de oorlog geen enkele verantwoordelijkheid zullen hebben te dragen voor de hervatting van de arbeid in de ijzerdraadfabriek, aangezien zij daartoe genoodzaakt zijn geworden door de Duitse militaire overheid. En, indien er al enige verantwoordelijkheid zou bestaan, neem ik die geheel op mij. Indien het werk wordt hervat, zullen alle straffen opgeheven worden.”

De burgemeester,
Th. Troye

Maar alle pogingen waren vruchteloos.

Zoals blijkt uit de proclamatie van de gouverneur-generaal von Bissing, is er bij deze drie feiten geen sprake van plaatselijke misgrepen van de Duitse overheid. Het betreft hier een stelsel, waaraan deel hebben het generaal gouvernement en de hoogst geplaatste Duitse militaire persoonlijkheden, die de bepalingen van Den Haag uitnemend kennen en die niet aarzelen ze openlijk te

overtreden. Dit cynisme komt ten duidelijkste uit in de bekendmaking welke de 10 juni 1915 te Gent werd aangeplakt en waarvan zich een exemplaar in ons bezit bevindt:

Kennisgeving.

Op bevel van zijne excellentie de etappe-inspecteur, breng ik het navolgende ter kennis van de gemeenten:

De houding van enkele fabrieken, die, onder het voorwendsel van vaderlandsliefde en zich grondende op het Verdrag van Den Haag, geweigerd hebben te werken voor het Duitse leger, bewijst dat er onder de bevolking neigingen bestaan die beogen moeilijkheden in het leven te roepen voor het Duitse legerbestuur.

In verband hiermee maak ik bekend, dat ik met alle te mijner beschikking staande middelen dergelijke praktijken, die de goede verstandhouding welke tot dusver tussen het Duitse legerbestuur en de bevolking bestaat, slechts kunnen verstoren, zal te keer gaan.

Ik stel in de eerste plaats de gemeentelijke autoriteiten voor de uitbreiding van een dergelijk voornemen verantwoordelijk en ik doe opmerken, dat de bevolking zelf de oorzaak er van zal zijn, dat haar de tot dusver in de ruimste mate verleende vrijheden zullen worden ontnomen en vervangen door beperkende bepalingen, noodzakelijk geworden door haar eigen toedoen.

Luitenant Generaal
(getekend) Graaf von Westcarp

Gent, 10 juni 1915

De Etappecommandant

De regering van de koning heeft de eer deze nieuwe schending door Duitsland van de oorlogsgebruiken, van de algemeen erkende beginselen van het volkenrecht en van de bepalingen van de Regeling van Den Haag aan de Nederlandse regering kenbaar te maken.

Uit België.

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

De Gentse bladen bevatten deze aankondiging:

Etappekommandantuur Gent.

Het gedrag van een deel der bevolking in de loop van de 21^e juli en voornamelijk het overdreven uitdagende en algemene dragen der Belgische kleuren, verplichten mij deze bevelen uit te vaardigen:

Ik verbied van heden af het dragen, vertonen, verkopen en venten van Belgische kleuren, portretten of prenten der Koninklijke familie, groene bladeren met of zonder opschrift of kleurverbindingen, bestemd om een politieke voorkeur kenbaar te maken. Ik verbied eveneens aan de Belgen om ridderorden of eretekens te dragen.

Overtredingen zullen gestraft worden met boete van ten hoogste 5000 mark en gevangenis tot ten hoogste 5 jaar of een van beide straffen, tenzij hogere straffen worden toegepast.

Dit bevel moet op de muren worden aangeplakt en treedt terstond in werking.

Gent, 25 juli 1915

(was getekend) Graaf von Westarp,
Generaal-Luitenant en Etappe-inspecteur.

In het etappegebied zijn verder nog enkele besluiten uitgevaardigd.

Vooreerst wordt de prijs van de gerst op 45 frank per 100 kg bepaald, van hooi op 6 F per 100 kg, van klaver op 9 F per 100 kg en van eieren 15 centiem per stuk.

Voorts moeten voorraden gedroogde cichorei boven de 100 kg zo spoedig mogelijk worden aangegeven en ter beschikking worden gehouden.

Tenslotte zijn op beval van de opperbevelhebber, hertog Albrecht van Wurtemberg, de bepalingen omtrent paspoorten, briefvervoer en toelating van dagbladen zeer verscherpt.

Een correspondent van De Vlaamsche Stem heeft van iemand, die pas van het front gekomen is, de volgende mededelingen ontvangen:

Ouders van soldaten moeten niet meer zo ongerust zijn. Ik geef toe dat de strijders altijd door een ongeluk kunnen getroffen worden. Veel echter, oneindig veel is er verbeterd, als men nagaat hoe in het begin van de strijd alles was. Tijdens de aftocht beleefden onze jongens erge dagen; dag en nacht moesten zij marcheren, al vechtende, en ze waren meermaals soms gedurende drie dagen zonder drinken en eten, buiten een beschuit met grachtwater. Wel mochten zij zich soms op de kille grond ter ruste leggen, doch gewoonlijk na een uurtje, moesten zij verder op. Aan de IJzer, in het begin was het er hetzelfde. Door weiden, over vettige landerijen, moesten de soldaten, op stukgelopen schoenen of holleblokken 3 uren ver naar Diksmuide. In de streek was er hoegenaamd niets te krijgen, soldaten hadden noch hemden noch kousen, en in de dorpen ontbrak het brood. Om de loopgraven te bereiken moesten de jongens onder een geweldig kruisvuur naar de loopgraven, gelegen soms op minder dan 100 meter van de vijand. Hoevelen zijn er dan

niet gevallen! De loopgraven, in die dagen, waren grachtjes vol slijk, waar men altijd gebukt moest blijven; dieper konden zij niet gemaakt worden door het water.

Nu is, gelukkig, dit alles veranderd! Een goede organisatie bezorgde sinds, aan al de soldaten, schoenen, kousen, hemden, enz., eten is er goed voldoende. Goede wegen werden dwars door de weiden aangelegd, ondanks het vuur van de vijand. Over de grachten wierp men brugjes, zodat de soldaten er niet meer hoeven over te springen, wat veel ongelukken meebracht. Vanaf duizenden meters voor de IJzerlinie, treedt men nu in de verbindingloopgraven, naarmate het gevaar, een tot twee meter diep. In heel die grachten ligt een plankenvloer. Aangekomen op de eerste lijn, ziet men dat het echte forten zijn: men staat er tussen muren van met aarde gevulde zakken, met hier en daar een schietgat. Een plankenvloer, en rustbanken treft men er aan. Langs de achterkant bevinden zich de schuilplaatsen en ziet men een ganse rij van grote kasten 2 x 3 meter, uit balken samengebracht, waartoe een klein deurtje toegang biedt. In deze geblindeerde plaatsen rusten onze krijgers veilig. Bij mooi weer is het er aangenaam, zodat er mannen zijn die er nooit uit willen, daar kookt men en bereidt er het eten: vlees en patatten, ook chocolademelk. Sommigen hebben zich er ingericht als "marchands de patates frites" en hebben veel klanten.

Uit Antwerpen wordt aan De Vlaamsche Stem gemeld, dat er in de schouwburgen thans algemeen revues gespeeld worden. Een heet er: "Dorpsrevue", een ander: "Zeg, gade doppen".

De correspondent van De Vlaamsche Stem wil op dit doppen de aandacht vestigen voor de eerstvolgende uitgave van het Woordenboek der Nederlandse Taal.

Doppen is te Antwerpen tijdens deze oorlog het woord geworden voor onderstand genieten, bedeed worden.

De bedeling aan behoeftigen, zo meldt de berichtgever, gebeurt nl. door middel van kaarten, waarop bij iedere betaling een stempeltje wordt "gedopt". Iemand die zulke onderstand geniet, gaat "doppen", hij "leeft van de dop", hij is een "dopper".